

Odljev doznaka iz Republike Hrvatske

Lanča, Veronika

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:191:530660>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij

VERONIKA LANČA

Odljev doznaka iz Republike Hrvatske
Remittance outflow from the Republic of Croatia

Završni rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Sveučilišni prijediplomski studij
Poslovna ekonomija u turizmu i ugostiteljstvu
Studijski smjer: Menadžment u turizmu

Odljev doznaka iz Republike Hrvatske
Remittance outflow from the Republic of Croatia

Završni rad

Kolegij: **Izravna inozemna ulaganja i
turizam**

Student: **Veronika LANČA**

Mentor: **Izv. prof. dr. sc. Maja
NIKŠIĆ RADIĆ**

Matični broj: **25173/20**

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG ZAVRŠNOG RADA

Veronika Lanča

(ime i prezime studenta)

25173/20

(matični broj studenta)

Odljev doznaka iz Republike Hrvatske

(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor završnog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa završnim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog završnog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 10.09.2024.

Veronika Lanča

Potpis studenta

Sažetak

Doznake predstavljaju novac koji se šalje iz jedne zemlje u drugu iz različitih motiva, ali prvenstveno altruizma. Rast količine poslanih doznaka uočen je na globalnoj razini i na razini Europske unije. Postoji značajna razlika u evidenciji primljenih i poslanih doznaka. Smatra se da odljev doznaka ima značajnije pozitivne nego negativne učinke na državu izvora doznaka. U Hrvatskoj odljev doznaka raste kroz posljednja dva desetljeća. Broj stranih radnika te prateći odljev doznaka naglo se povećava nakon ukidanja kvotnog sustava uvoza stranih radnika. Iako se broj stranih radnika iz Azijskih zemalja znatno povećava, iznos poslanih doznaka u te zemlje je i dalje relativno malen. Iz Hrvatske se najviše doznaka šalje u susjedne zemlje te članice EU. U Hrvatskoj je odljev doznaka neznačajan u usporedbi sa priljevom doznaka. Iznos poslanih doznaka u usporedbi s prosjekom članica EU je relativno malen. Potrebna su daljnja istraživanja radi preciziranja točnog učinka koji odljev doznaka ima na Republiku Hrvatsku, te razvoj strategije koja bi rezultirala time da stranim radnicima Hrvatska bude krajnja destinacija u kojoj žive i ulažu.

Ključne riječi: doznake; odljev; Hrvatska

Sadržaj

Uvod	1
1. Teorijske odrednice doznaka	3
1.1. Veza između doznaka i migracija	3
1.2. Motivacija za slanje doznaka	5
1.3. Socio-ekonomski utjecaj priljeva doznaka	6
2. Analiza trendova kretanja doznaka	8
2.1. Analiza doznaka na globalnoj razini	8
2.2. Analiza doznaka na razini Europske unije	12
3. Pregled postojećih istraživanja	16
4. Analiza odljeva doznaka iz Republike Hrvatske	28
4.1. Potrebne političke mjere usmjerene maksimiziranju koristi od doznaka	33
4.2.. Perspektiva Hrvatske kao zemlje privlačne inozemnim radnicima	
Zaključak	34
Reference	36
Popis ilustracija	44

Uvod

Odljev doznaka je rezultat sve veće globalizacije i popratnih migracija stanovništva na globalnoj razini. Migracije nisu nova pojava, ljudi stoljećima migriraju iz različitih razloga, a ponajviše zbog potražnje za prosperitetnijim životom. U današnjem visoko povezanom svijetu, pristup informacijama nikad nije bio lakši te je pronalazak informacija potrebnih za donošenje odluka o migraciji značajno pojednostavljen. Odluku o migraciji može donijeti samo jedan član obitelji te slati sredstva potrebna za uzdržavanje iz inozemstva u obliku doznaka. Migranti tako u potragu za poslom kreću u zemlje više razvijene od njihove domovine kojima je potrebna dodatna radna snaga. Republika Hrvatska, kao jedna od visoko razvijenih zemalja i članica Europske Unije, kroz zadnjih nekoliko desetljeća postaje privlačna destinacija za rad i život, što se odražava na količinu odljeva doznaka iz zemlje.

Motivacija za odabir teme jest naglo povećanje prisutnosti stranih radnika u Republici Hrvatskoj u odnosu na razdoblje prije Covid krize te popratni manjak znanja o implikacijama koje to ima na gospodarstvo. Nastavno na to, problem rada je relativno malen opseg literature na temu odljeva doznaka, posebice u slučaju Republike Hrvatske. Predmet rada je analiza odljeva doznaka iz Republike Hrvatske.

Cilj ovog rada je istražiti teorijske odrednice odljeva doznaka te definirati prednosti i nedostatke te pojave, kao i analizirati stanje odljeva doznaka u Republici Hrvatskoj. Svrha rada je ukazati na prednosti i nedostatke odljeva doznaka, ukazati na stanje odljeva doznaka u Republici Hrvatskoj i utvrditi implikacije daljnjeg odljeva.

Moguće je postaviti sljedeće hipoteze:

H1: Odljev doznaka štetan je za gospodarstvo iz kojeg se doznake odlijevaju.

H2: U slučaju Republike Hrvatske odljev doznaka se povećava, iako neznačajno u usporedbi s priljevom.

Najznačajnija literatura korištena u radu su podatci Svjetske Banke odnosno KNOMAD-a o priljevu i odljevu doznaka, te bilateralna matrica pošiljatelja i primatelja doznaka. U radu je korištena kombinacija metode deskripcije, komparativne metode te metoda analize i sinteze.

Ovaj završni rad sastoji se od 5 poglavlja. Nakon uvoda u temu, u uvodu su definirani cilj i svrha rada, opisana njegova struktura, navedeni najznačajniji izvori te su definirane

korištene znanstvene metode. U prvom poglavlju opisane su teorijske odrednice doznaka, te su analizirane doznake na globalnoj razini te na razini Europske Unije. U trećem poglavlju prikazana je analiza postojećih istraživanja provedenih na temu odljeva doznaka i njihovog učinka na zemlju pošiljatelja doznaka. Četvrto poglavlje bavi se analizom doznaka iz Republike Hrvatske. Na kraju samog rada dan je zaključak.

1. Teorijske odrednice doznaka

Doznake se definiraju kao „novčani iznos koji se šalje iz jednog mjesta u drugo“, dok emigrantske doznake predstavljaju novac koji emigranti zaposleni u inozemstvu šalju u svoju domovinu (Hrvatska enciklopedija 2024.). Slanjem doznaka iz jedne države u drugu uspostavlja se doznačni koridor između dvije države.

Doznake mogu biti podijeljene na one koje su poslone, odnosno primljene kroz formalne kanale i one koje prolaze kroz neformalne kanale. Prilikom korištenja formalnog kanala, doznaka se plaća posredniku koji doznaku dostavlja primatelju te posrednik naplaćuje proviziju i eventualne troškove promijene valute (IMF 2017., 76 - 77). Doznake poslone kroz neformalne kanale nije moguće pratiti te predstavljaju otežavajuću okolnost u vođenju evidencije koja bi omogućila točnija istraživanja.

U nastavku ovog poglavlja pobliže će se razmotriti veza između migracija i doznaka, definirati mogući motivi za slanje doznaka te proučiti socio-ekonomski utjecaj koji doznake imaju na zemlju primatelja.

1.1. Veza između doznaka i migracija

Migracije se definiraju kao „trajnije promjene mjesta stalnog boravka pojedinaca ili društvenih skupina“, te mogu biti stalne ili privremene (Hrvatska enciklopedija 2024.). Migracijama se na relativno siguran način može postići poboljšanje kvalitete života, bilo kroz ruralno-urbane migracije, ili kroz internacionalne migracije.

Na odluku o migraciji utječu razni privlačni i potisni faktori u sferama društvenih i političkih razloga, demografskih i gospodarskih razloga, te zbog okoliša i klimatskih promjena. Najviše migranata ipak migrira zbog u zemlje s višim dohotkom zbog mogućnosti povećanja primanja (Europski parlament 2020.).

Potvrda se može vidjeti na slici 1., gdje je vidljivo da se najznačajnije migracijske rute kreću iz manje razvijenih zemalja prema visokorazvijenim zemljama.

Slika 1. Glavne migracijske rute na globalnoj razini

Izvor: National Geographic prema Missing Migrants Project, International Organization for Migration; UNCHR; I-MAP; Regional Mixed Migration Secretariat, preuzeto s <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/150919-data-points-refugees-migrants-maps-human-migrations-syria-world>

Iz definicije emigrantskih doznaka razvidno je da one prate migracije stanovništva. Prema tome, porast migracija trebao bi kao posljedicu imati rast odljeva doznaka. Točnu vezu moguće je učiti u tablici 1. kroz usporedbu broja migranata i odljeva doznaka.

Tablica 1. Usporedba rasta broja migranata i odljeva doznaka

Godina	Broj migranata u svijetu	Indeks	Odljev doznaka, u milijunima USD	Indeks
2000.	173.230.585	/	124.579	/
2005.	191.446.828	110,5	210.010	168,6
2010.	220.983.187	115,4	351.676	167,5
2015.	247.958.644	112,2	424.608	120,7
2020.	280.598.105	113,2	471.866	111,1

Izvor: obrada autorice prema World Bank-KNOMAD, December 2023 i United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2020). International Migrant Stock 2020.

Iz tablice je vidljivo da je u razdoblju do 2000. do 2020. godine broj migranata u svijetu povećao za više od 100 milijuna, te se istovremeno odljev doznaka povećao za 347.287 milijuna USD. Također, vidljivo je da rast broja migranata i povećanja odljeva doznaka stagnira.

1.2. Motivacija za slanje doznaka

Iza odluke o migraciji i odluke o slanju doznaka stoje određeni motivi. Tako će se u ovom dijelu rada će se pobliže razraditi motivacija koja dovodi do slanja doznaka.

Lucas i Stark (1985.) prvi predstavljaju teorije o motivaciji za slanje doznaka. Definirana su 3 moguća motiva:

- čisti altruizam,
- čisti osobni interes, i
- umjereni osobni interes ili prosvjetljeni altruizam.

Altruizam predstavlja „pogled na svijet ili stav da cjelokupno naše djelovanje mora biti usmjereno na dobro dugoga“ (Hrvatska enciklopedija 2024.). Tako je u motivu čistog altruizma to jedini prisutan motiv. Kod motiva čistog osobnog interesa, osoba koja šalje doznaka motiviranja je osiguravanjem nasljedstva, investiranjem u imovinu u domovini, ili namjerom povratka kući. Prosvjetljeni altruizam ne predstavlja točnu sredinu između prethodna dva motiva, već sporazum od kojega obje strane beneficiraju (migrant i obitelj u domovini).

Andreoni (1989.) predstavlja drugačiji model u kojem su prisutna samo dva moguća motiva: čisti i nečisti altruizam. Kod motiva čistog altruizma, pretpostavka je da migranti šalju doznake jer žele da više ljudi djeluje s ciljem dobra drugih, dakle širenja altruističkog stava i popratnog djelovanja. Nečistim altruizmom se smatra kada osoba koja nešto daje, dakle šalje doznake, to čini iz neke korisnosti koja proizlazi iz tog čina. Tu se osvrće na Beckerov (1974.) model „pokvarenog djeteta“ koji tvrdi da dijete koje želi povećati vlastiti prihod također radi u najboljem interesu obitelji, iako zbog svojih sebičnih razloga. Taj model je primjenjiv u slučaju slanja doznaka jer ako dijete emigrira i sa vremenom povećava svoj prihod, imat će više dostupnih sredstava koje može poslati obitelji ostaloj u djetetovoj domovini.

Kod teorijskih razmatranja motivacije za slanja doznaka, teško je razlučiti jedinstveni motiv, vjerojatno jer ljudi ne funkcioniraju u ekstremima poput apsolutnog altruizma, nego između akcije slanja doznaka stoji nekoliko relevantnih motiva. Iako je altruizam najčešća pretpostavka, potrebno je provesti dulje istraživanje s uključenim nizom faktora koji mogu imati utjecaj na motivaciju, kao što su kultura u domovini (prvenstveno obiteljski odnosi te postojanje odgovornost prema starijim generacijama), obitelj koja je ostala u domovini (roditelji ili bračni partner i djeca), spol migranta koji šalje doznake, da li je migrant najstarije dijete, da li je migracija trajna ili privremena te vrijeme provedeno u inozemstvu i sukladno kretanje doznaka (moguća povećanja rastom prihoda ili smanjenja kako migrant živi u inozemstvu i prekida veze s domovinom).

1.3. Socio-ekonomski utjecaj priljeva doznaka

Proces slanja doznaka rezultira određenim efektima u zemlji u koju doznake pristižu. U ovom dijelu rada poručit će se utjecaj priljeva doznaka na socio-ekonomske faktore u zemljama primateljima.

Prema Shera i Meyer (2013.), priljev doznaka predstavlja bitan izvor prihoda za kućanstva s nižim i srednjim primanjima, a koji ona mogu potrošiti na bazne potrepštine poput hrane, obrazovanja i slično, ili iskoristiti za poduzetničke investicije kojima bi se povećao pozitivan učinak priljeva kroz stvaranja novih radnih mjesta i popratnog rasta gospodarstva. Ipak, može imati negativan utjecaj na gospodarstvo jer odlasci predstavljaju smanjenje radne snage u državi, a negativan efekt se povećava ako su migranti visoko obrazovani i teško zamjenjivi. Također, priljev novca može rezultirati inflacijom, a primatelji doznaka mogu zbog povećanog prihoda donijeti odluku da rade manje i time smanje produktivnost.

Nadalje, priljev doznaka utječe na smanjenje siromaštva, iako je kod većih obitelji s više muške djece veća vjerojatnost za primanje doznaka. Iako je opseg utjecaja u većini slučajeva malen, utječe na razvoj ljudskog kapitala kroz bolje mogućnosti za obrazovanje za mlađe članove obitelji, te djecom koja dostižu bolje metrike s zdravstvene perspektive (Acosta, Lopez, 2007.). Azizi (2018.) potvrđuje pozitivan utjecaj na zdravlje, posebice na

smanjenje neo-natalnog mortaliteta, te pozitivan utjecaj na zdravlje, što rezultira povećanjem indeksa ljudskog razvoja.

Nasuprot tome, priljev doznaka može imati negativan utjecaj na kvalitetu vlade, ili točnije, olakšati provođenje koruptivnih aktivnosti u državi, budući da kućanstva imaju dodatni oslonac (priljev doznaka) koji im olakšava podnošenje korupcije. Vlada, u takvom slučaju, umjesto da dalje ulaže u javna dobra, ulaže unutar vlastitih interesnih sfera i time koči mogući razvoj države (Abdih et al. 2008).

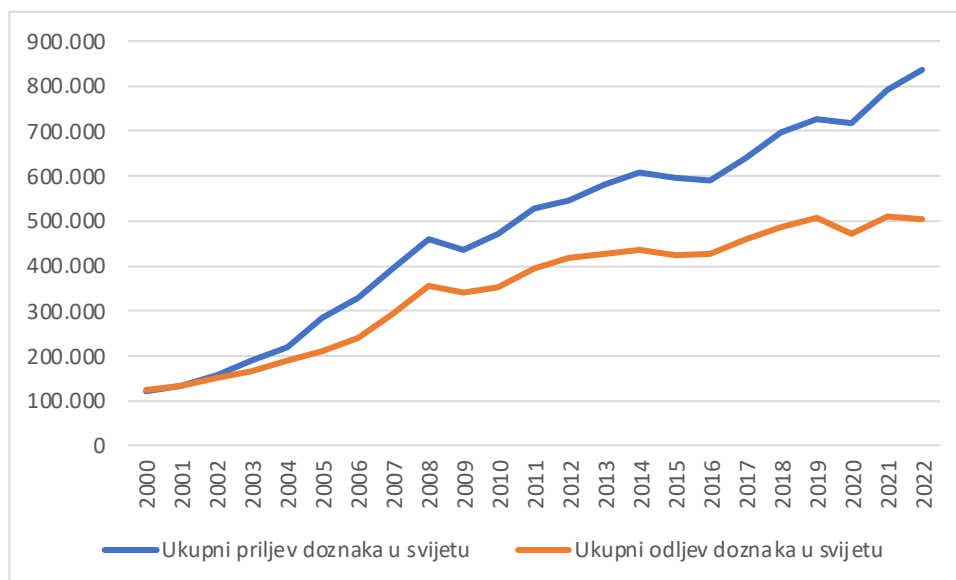
Značajan pozitivan utjecaj koji doznake imaju na zemlje s malim i srednjim prihodima prepoznali su Ujedinjeni Narodi te su postavljeni ciljevi održivog razvoja koje je moguće dostići priljevom doznaka u te zemlje. Ciljevi se dotiču obrazovanja, smanjenja siromaštva, ravnopravnosti spolova, zdravstva i ekonomskog razvoja ruralnih područja (Ujedinjeni Narodi). Kako bi se dostigli ciljevi, potrebno je osigurati povoljnu cijenu slanja doznaka. Trenutna cijena slanja doznaka je više nego duplo veća od 3% koji predstavljaju ciljnu cijenu održivog razvoja (Svjetska Banka 2024.). Prema Rapoport i Docquin (2000.), promoviranjem računa u stranim valutama i međunarodnim bankarstvom, cijena slanja doznaka mogla bi se značajno smanjiti te se povećati dobrobiti za zemlje primatelje.

2. Analiza trendova kretanja doznaka

Kako bi se tokovi doznaka za Republiku Hrvatsku mogli pobliže analizirati, potrebno je analizirati trendove kretanja doznaka, kako na globalnoj, tako i na razini Europske unije. Tako će se u nastavku, kroz dva dijela, provesti navedena analiza.

2.1. Analiza doznaka na globalnoj razini

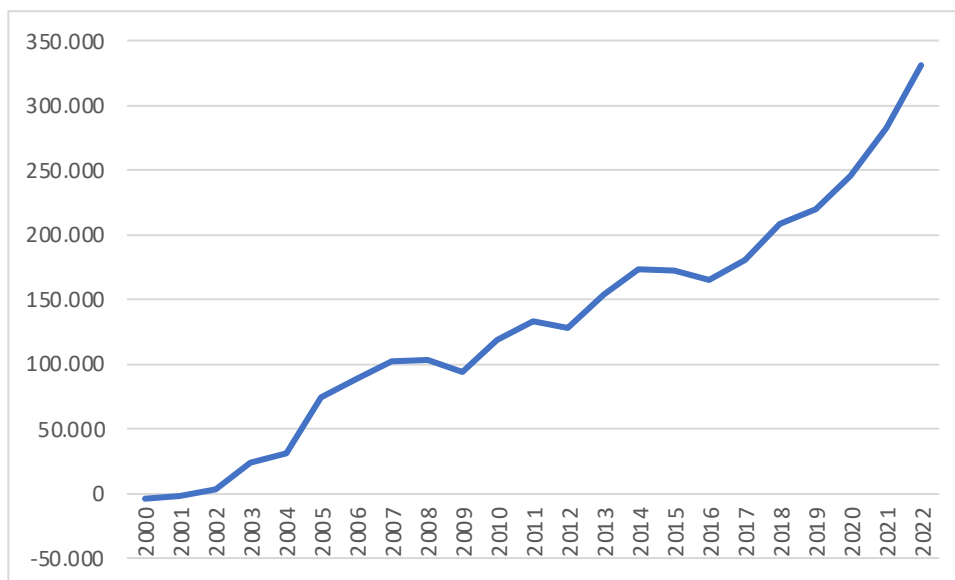
Iznos doznaka na globalnoj razini, uz iznimke razdoblja kriza, raste posljednjih dvadeset godina. U 2023. godini zabilježen je tok doznaka u iznosu od 860 milijardi američkih dolara, od čega je većina tok prema državama s malim i srednjim prihodima. Projicira se daljnji rast, ali sporiji, po stopi od 2,4%, kao posljedica sukoba na Bliskom Istoku i rata u Ukrajini koji utječu na sporiji rast gospodarstva na globalnoj razini (Svjetska Banka 2023.). Sljedeći grafikon prikazuje ukupni priljev i odljev doznaka na globalnoj razini za razdoblje od 2000. do 2022. godine.

Grafikon 1. Ukupni priljev i odljev doznaka na globalnoj razini, u milijunima USD

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023 i World Bank-KNOMAD, December 2023

Iz grafikona 1. vidljivo je da priljev i odljev doznaka u promatranom razdoblju rastu, ali nejednako, te je moguće uočiti problem neusklađenosti između evidentiranih poslanih i primljenih doznaka. Grafikon 2. prikazuje kretanje navedene razlike priljeva i odljeva doznaka na globalnoj razini u promatranom razdoblju.

Grafikon 2. Razlika ukupnog priljeva i odljeva doznaka na globalnoj razini, u milijunima USD

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023 i World Bank-KNOMAD, December 2023

Iz grafikona je vidljivo da se razlika kreće značajnije povećavati tek 2002. godine. Razlika se, osim blagih smanjenja 2009., 2012. i 2016. godine, povećava u promatranom razdoblju od 2000. do 2022. godine, kada dostiže iznos od 330.865 milijuna američkih dolara.

Važnost točne evidencije ovih tokova uvidjela je Svjetska Banka, koja je pokrenula međunarodnu radnu grupu sa svrhom poboljšanja podataka o tokovima doznaka, unutar koje se uz četrdeset drugih država nalazi i Republika Hrvatska (RemitStat). Također, Svjetska Banka je pokrenula i bazu podataka „*remittance prices worldwide*“ koja prati cijenu slanja doznaka kroz 367 koridora između 48 zemalja pošiljatelja i 105 zemalja primatelja (Svjetska Banka 2024.).

U tablici 2. moguće je vidjeti 10 država s najvećim odljevom doznaka na globalnoj razini te njihove najznačajnije doznačne koridore.

Tablica 2. Najveći pošiljatelji doznaka i najznačajniji doznačni koridori

Najveći pošiljatelji doznaka	Iznos poslanih doznaka, u milijunima USD	Najznačajniji koridori
Francuska	15.267,43	Alžir, Senegal, Vijetnam, Italija, Njemačka, Tunis, Portugal, Španjolska, Maroko, Belgija
Nizozemska	15.386,38	Egipat, Španjolska, Indonezija, Poljska, Indija, Kina, Francuska, Maroko, Njemačka, Belgija
Luksemburg	16.232,02	Švedska, Crna Gora, Indija, Kina, Španjolska, Italija, Njemačka, Portugal, Belgija, Francuska
Njemačka	17.104,36	Španjolska, Rusija, Srbija, Rumunjska, Hrvatska, Italija, Francuska, Češka, Poljska, Austrija
Kuvajt	17.744,09	Nepal, Libanon, Šri Lanka, Filipini, Indonezija, Jordan, Bangladeš, Pakistan, Egipat, Indija
Kina	18.255,87	Indija, Japan, SAD, Indonezija, Tajland, Hong Kong, Brazil, Filipini, Južna Koreja, Vijetnam
Švicarska	33.550,46	Tajland, Srbija, Austrija, Kosovo, Belgija, Španjolska, Portugal, Italija, Njemačka, Francuska
Saudijska Arabija	39.349,38	Libanon, Šri Lanka, Jordan, Nepal, Indonezija, Filipini, Bangladeš, Egipat, Indija
Ujedinjeni Arapski Emirati	39.673,25	Francuska, Libanon, Šri Lanka, Indonezija, Jordan, Filipini, Pakistan, Egipat, Bangladeš, Indija
Sjedinjene Američke Države	81.636,00	Kina, Meksiko, Nigerija, Honduras, El Salvador, Vijetnam, Dominikanska Republika, Filipini, Guatemala, Indija

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank Bilateral Remittance Matrix 2021, December 2022.

Iz podataka u tablici vidljivo je da se većina doznaka šalje se unutar istog kontinenta, te osim u slučaju Kuvajta, Ujedinjenih Arapskih Emirata i Saudijske Arabije, zemlja koja

prima najviše doznaka graniči sa zemljom izvora doznaka. Među najvećim pošiljateljima nalazi se 5 država Europe, 4 azijske države te jedna sjeverno-američka država, SAD, koja je najveći pošiljatelj doznaka na globalnoj razini.

U tablici 3. vidljivi su najveći primatelji doznaka, iznos doznaka koji su primili te njihovi najznačajniji koridori.

Tablica 3. Najveći primatelji doznaka i najznačajniji doznačni koridori

Najveći primatelji doznaka	Ukupni iznos primljenih doznaka, u milijunima USD	Najznačajniji koridori
Njemačka	19.288,42	Rusija, Kanada, Francuska, Španjolska, Italija, Austrija, Turska, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švicarska, SAD
Nigerija	20.127,61	Irska, Kanada, Gana, Benin, Njemačka, Niger, Italija, Kamerun, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD
Bangladeš	21.503,99	Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Oman, SAD, Katar, Malezija, Kuvajt, Ujedinjeni Arapski Emirati, Saudijska Arabija, Indija
Egipat	28.332,80	Kanada, Oman, Jordan, Bahrein, Italija, Katar, SAD, Kuvajt, Ujedinjeni Arapski Emirati, Saudijska Arabija
Pakistan	29.871,00	Italija, Singapur, Oman, Kanada, Katar, Kuvajt, SAD, Ujedinjeno Kraljevstvo, Ujedinjeni Arapski Emirati, Saudijska Arabija
Francuska	33.927,90	Izrael, Portugal, Kanada, Italija, Njemačka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Švicarska, SAD, Belgija, Španjolska
Filipini	38.048,72	Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Katar, Kuvajt, Japan, Australija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Kanada, Saudijska Arabija, SAD

Najveći primatelji doznaka	Ukupni iznos primljenih doznaka, u milijunima USD	Najznačajniji koridori
Kina	51.000,00	Italija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Makao, Singapur, Kanada, Australija, Japan, Južna Koreja, Hong Kong, SAD
Meksiko	61.099,97	Bolivija, Ujedinjeno Kraljevstvo, Čile, Italija, Guatemala, Francuska, Njemačka, Španjolska, Kanada, SAD
Indija	111.221,78	Bahrein, Kanada, Australija, Katar, Kuvajt, Oman, Saudijska Arabija, SAD, Ujedinjeni Arapski Emirati, Ujedinjeno Kraljevstvo

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank Bilateral Remittance Matrix 2021, December 2022.

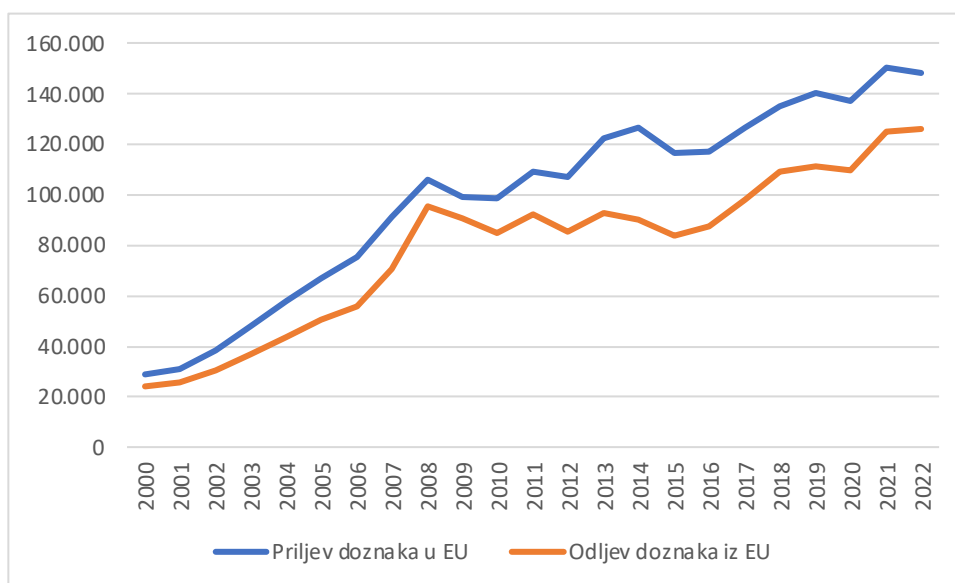
Iz tablice je vidljivo da najviše doznaka prima Indija. Također, moguće uočiti da osim u slučaju Afričkih zemalja koje se nalaze među najvećim primateljima doznaka, većina doznaka dolazi iz zemalja koje se nalaze na istom kontinentu. U slučaju Egipta, možemo zaključiti da je to zbog blizine Zaljevskih zemalja koje čine 7 od 10 najznačajnijih izvora doznaka.

Tokovi doznaka za cijeli svijet rastu, ali pod utjecajem događaja na globalnoj razini, rast usporava. Potrebno je olakšati vođenje evidencije o poslanim i primljenim doznakama, voditi je temeljitije te u tu svrhu motivirati migrante da doznake šalju kroz formalne kanale. Najveći pošiljatelj doznaka na globalnoj razini je SAD, dok najviše doznaka prima Indija.

2.2. Analiza doznaka na razini Europske unije

Tijekom dvadesetog stoljeća, Europa nije bila poželjna odredišna destinacija za migrante budući da je bila bojno polje za dva svjetska rata (Basu i Bang 2015., 2 - 3). Pred kraj prošlog stoljeća došlo je do raspada Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije te Saveza Sovjetskih Socijalističkih Republika te pada Željezne zavjese. Raspadom Jugoslavije nastalo je 7 novih država, te raspadom Sovjetskog Saveza njih 15. Otvaranje tih zemalja potaknulo

je migracije unutar Europe, te se stabilizacijom stanja Europa pretvara u poželjnu destinaciju za rad i život. Također, broj zemalja članica Europske unije se povećava, što olakšava migracije unutar Europske unije. Povećanjem migracija unutar Europske Unije te dolaskom migranata u članice Europske unije povećava se odljev doznaka. Na sljedećem grafikonu prikazan je ukupni priljev i odljev doznaka na razini Europske unije kroz razdoblje od 2000. do 2022. godine.

Grafikon 3. Ukupni priljev i odljev doznaka na razini Europske unije, u milijunima USD

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023 i World Bank-KNOMAD, December 2023

Na grafikonu je moguće uočiti rast do 2008. godine. Slijede oscilacije povezane s globalnom financijskom krizom, te se stabilniji rast nastavlja tek 2015. godine. Nakon pada 2019. i 2022. godine, i priljev i odljev doznaka nastavlja rasti.

U tablici 4. u nastavku prikazani su najznačajniji doznačni koridori iz EU te iznos doznaka poslan kroz te koridore.

Tablica 4. Najznačajniji doznačni koridori iz EU

Koridori	Iznos poslanih doznaka, u milijunima USD
Francuska – Belgija	441,28
Njemačka – Hrvatska	2.057,97
Njemačka – Italija	2.069,89
Njemačka – Francuska	2.081,19

Španjolska – Maroko	2.494,53
Njemačka – Češka	2.608,82
Belgija – Francuska	2.812,06
Španjolska – Francuska	3.089,63
Njemačka – Poljska	3.174,71
Francuska - Maroko	3.416,48

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank Bilateral Remittance Matrix 2021, December 2022.

Kroz promatrano razdoblje najveći pošiljatelj doznaka od zemalja Europske Unije je Njemačka, dok je najveći primatelj Francuska. Najznačajniji koridor je onaj uspostavljen između Francuske i Maroka. Doznake se šalju između svih zemalja EU, osim iz Hrvatske na Maltu i Cipar te iz Malte u Estoniju i Luksemburg (KNOMAD/Svjetska Banka 2023.). Članice EU doznake u većini slučajeva šalju drugim članicama EU. U deset najznačajnijih koridora iz EU njih osam je uspostavljeno između dvije zemlje članice.

U tablici 5. moguće je vidjeti usporedbu prosječnog priljeva i odljeva doznaka te broja migranata članica EU i članica G-20 bez članica EU.

Tablica 5. Usporedba prosječnog priljeva i odljeva doznaka te broja migranata članica EU i članica G-20 bez članica EU

		2000.	2005.	2010.	2015.	2020.
Priljev doznaka	Prosjek G-20 (bez članica EU), u milijunima USD	2.813,51	6.342,60	10.532,58	12.897,46	14.728,35
	Indeks	/	225,43	166,06	122,45	114,20
	Prosjek EU, u milijunima USD	1.069,97	2.477,31	3.644,01	4.309,22	5.071,14
	Indeks	/	231,53	147,10	118,25	117,68
Odljev doznaka	Prosjek G-20 (bez članica EU), u milijunima USD	4.218,81	6.096,76	9.012,46	10.852,52	11.944,36
	Indeks	/	144,51	147,82	120,42	110,06
	Prosjek EU, u milijunima USD	895,12	1.867,65	3.136,91	3.110,93	4.052,29
	Indeks	/	208,65	167,96	99,17	130,26

Broj migranata	G-20 (bez članica EU)	41.839.510	46.116.806	53.441.071	58.758.413	63.920.787
	Indeks	/	110,22	115,88	109,95	108,79
	Prosjek EU	19.219.812	21.078.391	23.813.186	25.103.309	29.274.867
	Indeks	/	109,67	112,97	105,42	116,62

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023, World Bank-KNOMAD, December 2023 i United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2020). International Migrant Stock 2020.

U usporedbi sa prosjekom članica G-20 (bez članica EU), države članice Europske unije u prosjeku šalju manje doznaka, te primaju manje doznaka. Međutim, u razdoblju od 2000. do 2020. godine moguće je uočiti da za članice G-20 i za članice EU priljev i odljev doznaka raste, no rast sve više usporava. Broj migranta u članicama G-20 raste, ali sve sporije, dok za članice EU rast fluktuiraju.

Europska unija predstavlja prosperitetno odredište za rad i život. U slučaju EU, priljev doznaka je značajniji od odljeva doznaka. Za razliku od odstupanja na globalnoj razini, priljev i odljev doznaka na razini EU ne čini zatvoreni sistem, dakle priljev ne treba biti izjednačen s odljevom doznaka. Dakle, u članice EU je ukupno primljeno više doznaka nego što ih je poslano, što je pozitivno za zemlje članice. Većina najznačajnijih koridora je uspostavljeno između dvije članice EU. Može se zaključiti da je to zbog olakšane mobilnosti između zemalja članica. Financijska kriza je značajno utjecala na kretanje tokova doznaka.

3. Pregled postojećih istraživanja

Doznake su zbog pozitivnog učinka koji njihov priljev ima na zemlje primatelje bile predmet mnogih istraživanja. U centru tih istraživanja uglavnom su bile nisko i srednje razvijene države kojima su doznake predstavljale značajan izvor prihoda te su podupirale njihov razvoj kroz koristi navedene u prvom dijelu rada.

Međutim, tek se u posljednjih dvadesetak godina počinje obraćati pažnja na utjecaj koji odljev doznaka ima na zemlju podrijetla doznaka, posebice u državama u koje su ovisne o stranoj radnoj snazi, kao što su Zaljevske zemlje. Kroz analizu postojeće literature, cilj je utvrditi koji su učinci odljeva doznaka, bilo pozitivni ili negativni, uočeni za zemlje iz kojih se doznake odlijevaju.

U nastavku ovog poglavlja je kroz tablicu 6. dan kronološki pregled relevantne literature i proizašlih zaključaka, a slijedi je sažeti prikaz najrelevantnijih zaključaka.

Tablica 6. Pregled postojeće literature

Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
1. Abdel-Rahman, A. M., 2006.	Saudijska Arabija (1975. – 2001.)	Ekonometrijska analiza	Utvrđena je pozitivna veza između prihoda i doznaka te BDP-a po glavi stanovnika i doznaka po radniku – doznake su procikličke s ekonomskom aktivnošću zemlje. Faktori rizika kao stabilnost vlade i zakoni u zemlji podrijetla doznaka na doznake utječu tako da povećanje rizika rezultira većim odljevom doznaka.
2. Vargas-Silva, C., Huang, P., 2006.	Brazil, Kolumbija, Dominikanska Republika, El Salvador, Meksiko, SAD	Ekonometrijska analiza	Najznačajniji faktor za odluku o slanju doznaka su ekonomski uvjeti u zemlji iz koje se doznake šalju.
3. Razgallah, B., 2008.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar,	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka ima značajan utjecaj na smanjivanje aprecijacije realnog tečaja u zemljama podrijetla doznaka. One

Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
	Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati (1980.-2006.)		stabiliziraju poslovni ciklus i ublažavaju negativne učinke aprecijacije realnog tečaja.
4. Naufal, G., Termos, A., 2009.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati (1971.-2004.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka je neelastičan s obzirom na promjene cijene nafte. Odljev doznaka predstavlja pritisak na tečaj, investicije te fiskalnu i monetarnu politiku. One vrše pritisak na banke da drže visoke devizne rezerve ako bi održale fiksni tečaj budući da prilikom slanja doznaka radnici pretvaraju lokalnu valutu u svoju domaću ili drugu lako prihvatljivu valutu. Efikasnost fiskalne politike se smanjuje zbog odljeva novca iz države. Također, budući da doznake trajno napuštaju gospodarstvo te ne postoji kontrola nad vremenom ni količinom doznaka, predstavljaju pritisak na monetarnu politiku.
5. Taghavi, M.,2012.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati (1990.-2010.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka nepovoljno utječe na državnu potrošnju i ponudu novca, ali je opseg utjecaja beznačajan. Nije uočen jasan utjecaj odljeva doznaka na realni tečaj. Odljev doznaka uzrokuje pad inflacije, ali se u kratkom roku vraća na početnu razinu.
6. Baas, T., Melzer, S. M., 2012.	Njemačka (1996.-2012.)	Ekonometrijska analiza	Više doznaka i veće iznose šalju migranti koji imaju strano državljanstvo, koji namjeravaju dalje migrirati, stariji migranti i migranti koji imaju djecu izvan države boravka.
7. Alkhatlan, K. A., 2013.	Saudijska Arabija (1970.-2010.)	Ekonometrijska analiza	Postoji negativna i značajna veza između odljeva doznaka i gospodarskog rasta u kratkom roku. Odljev doznaka ima negativan utjecaj na kratkoročni gospodarski rast zbog

Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
			<p>nestajanja novca iz kružnog toka prihoda što rezultira smanjenjem ekonomske aktivnosti. Ekspanzivna fiskalna politika povećala je potrebu za (stranom) radnom snagom te posljedično povećala odljev doznaka. Preporučena je izrada strategije kojom će se povećati broj lokalne kvalificirane radne snage i time smanjiti ovisnost o migrantskim radnicima.</p>
8. Cooray, A. V., Mallick, D., 2013.	166 država (1970.-2007.)	Ekonometrijska analiza	<p>Odljev doznaka se povećava ako raste volatilnost zemlje izvora doznaka, dok se smanjuje ako raste volatilnost zemlje u koju se doznake šalju. Odljevi doznaka se povećavaju ako su kamatne stope niže – ponuda novca je jedini faktor koji značajno utječe na odljeve doznaka. Ekonomska neizvjesnost u zemlji izvora doznaka, nemogućnost ulaganja te otvorenost trgovinskog i kapitalnog računa povećavaju odljeve.</p>
9. Haddad, H. B., Choukir, J., 2015.	Saudijska Arabija (1970.-2014.)	Ekonometrijska analiza	<p>Odljev doznaka dugoročno ima deflacijski učinak i negativan utjecaj na investicije. Kratkoročno negativno utječu na ne-naftni BDP dok dugoročno nema utjecaja. Postoji negativna, ali neznatna veza između doznaka i ekonomskog rasta. Svi strani radnici su privremeni rezidenti i nemaju motiv za investiranje u Saudijsku Arabiju.</p>
10. Šimková, M., Langhamrová, J., 2015.	Češka Republika (2001.-2011)	Ekonometrijska analiza	<p>U usporedbi s trajnim rezidentima, privremeni rezidenti šalju više doznaka u zemlju iz koje su migrirali. U slučaju Češke republike, udio doznaka u BDP-u je mali te Češka republika beneficira od dolaska migranata i njihovog rada.</p>
11. Termos, A., Genc, I., Naufal, G., 2015.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar,	Ekonometrijska analiza	<p>Visoki omjer doznaka prema BDP-u rezultira u doznačnom koridoru kroz koji se ublažava učinak inflacije. Zbog stabilizirajućeg učinka</p>

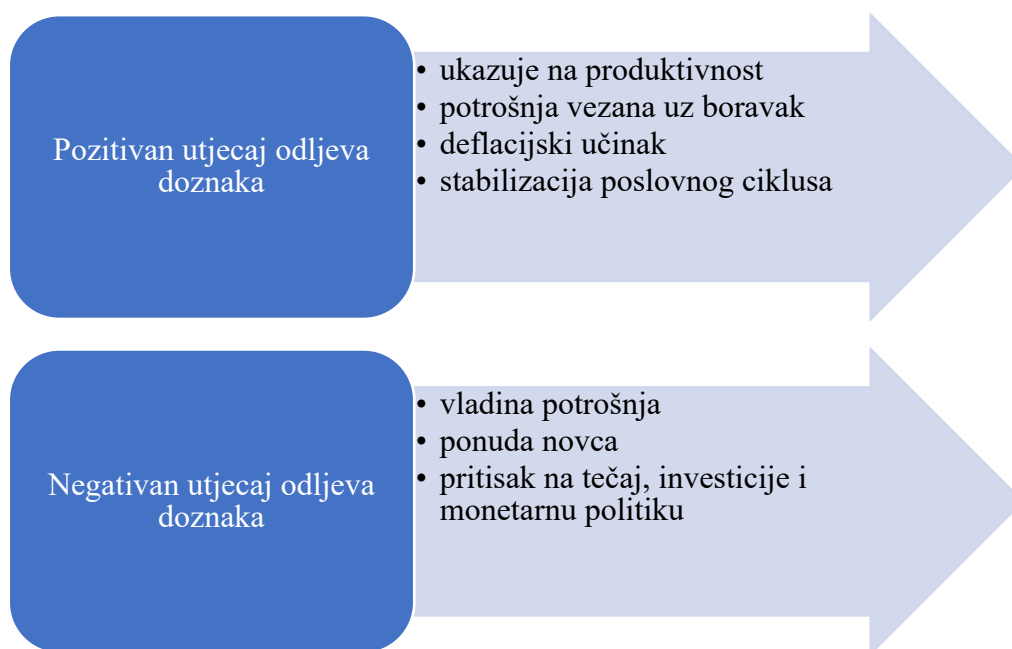
Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
	Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati		odljeva doznaka smatraju se prešutnim alatom monetarne politike. Zaljevske zemlje predstavljaju specifični slučaj gdje rast cijene nafte rezultira rastom gospodarstva te je zbog nastalih prihoda i popratnih velikih projekata te obnove infrastrukture potreban velik broj radnika. Ukazano je na problem manjka motiva za ostajanjem kod stranih radnika.
12. Razali, R., Arokiadasan, C. G., Mahmud, R., 2016.	Malezija (1982.-2014.)	Ekonometrijska analiza	Postojanje odljeva doznaka je pozitivno za rast gospodarstva jer radnici borave u Maleziji te dobra i usluge koje oni proizvode rezultiraju povećanjem BDP-a. Motivi slanja doznaka kod privremenih radnika su investicije i drugi troškovi dok su trajni radnici motivirani altruizmom. Vlada treba donijeti propise koji bi stranim radnicima olakšali investiranje u Maleziji.
13. Edrees, A., 2016.	Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati, Katar (1985.-2014.)	Ekonometrijska analiza	Strani radnici pozitivno doprinose gospodarskom rastu, dok odljev doznaka ima značajan učinak na ekonomski rast. Potrebno je donijeti propise kojima bi se potaklo investiranje u svrhu smanjenja odljeva doznaka.
14. Al Akayleh, F., 2016.	Saudijska Arabija (1980.-2014.)	Deskriptivna statistika, ekonometrijska analiza	Odljev doznaka negativno utječe na investicije, vladinu potrošnju i domaći izvoz. Međutim, ukupna produktivnost stranih radnika značajno premašuje negativni utjecaj odljeva doznaka te strani radnici doprinose potrošnji u Saudijskoj Arabiji zbog boravka u zemlji.
15. Naidu, S., Pandaram, A., Chand, A. N., 2017.	Japan (1991.-2015.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka dugoročno i kratkoročno rezultira smanjenjem BDP-a te smanjenjem potrošnje kućanstva iz kojeg se doznake šalju. Odljev doznaka doprinosi stagnaciji ekonomskog rasta te u budućnosti može predstavljati odljev vještina i znanja u zemlje konkurente prilikom povratka u zemlje

Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
			podrijetla. Potrebno je ponovno zapošljavanje i po potrebi prekvalifikacija umirovljenika kako bi se smanjila potreba za stranom radnom snagom.
16. Rahmouni, O., Debbiche, I., 2017.	Saudijska Arabija (1970.-2014.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka dugoročno nema značajan utjecaj na BDP jer se njihov udio u odnosu na BDP smanjuje.
17. Bobeva, D., 2017.	Francuska, Njemačka, Italija, Ruska Federacija, Španjolska, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD (1996.-2016.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka je najstabilniji financijski tok jer ne reagira odmah na pogoršanje ekonomske situacije u zemlji izvora doznaka. Međutim, tok doznaka ipak pada u razdoblju recesije. Najznačajniji utjecaj na odljev doznaka imaju inflacija, nezaposlenost i prihodi u zemlji izvora doznaka.
18. Naufal, G., Genc, I., 2018.	Ruska Federacija (1995.-2015.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka je malen u usporedbi s BDP-om Ruske Federacije, no budući da će zbog male stope rasta stanovništva u budućnosti biti potrebno sve više radne snage treba poduzeti mjere smanjenja odljeva doznaka kao što su prilike za investiranje i slično. Na globalnoj razini je priljev i odljev doznaka neusklađen te su potrebni točniji podatci.
19. Al-Abri, A., Genc, I., Naufal, G., 2018.	Saudijska Arabija, SAD	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka ima slab utjecaj na vladinu potrošnju te neznačajan utjecaj na BDP. Uočena je dvosmjerna kauzalnost – rast gospodarstva rezultira zapošljavanjem većeg broja stranih radnika čime se povećava odljev doznaka ili dolazak stranih radnih rezultira rastom gospodarstva i većim odljevom doznaka.
20. Aldarmi, A., Salameh, H., 2019.	Saudijska Arabija (1972.-2016.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka i vladina potrošnja imaju negativan utjecaj na BDP. Negativan utjecaj odljeva doznaka bi bio smanjen kada bi strani radnici imali investicijske prilike u Saudijskoj Arabiji.

Autor, godina	Uzorak	Metodologija	Zaključak
21. Konan, Y. S., N'Zue, F., 2020.	Obala Bjelokosti (1975.-2016.)	Ekonometrijska analiza	Postoji dugoročna, nelinearna veza između odljeva doznaka i BDP-a po glavi stanovnika. Odljev doznaka pozitivno i značajno utječe na gospodarski rast. Postoji prag (koji za Obalu Bjelokosti iznosi 375.485 milijuna američkih dolara) iznad kojeg svaki doznačen dolar ima negativan učinak na ekonomski rast.
22. Khan, K. et al., 2021.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati (1966.-2017.)	Ekonometrijska analiza	BDP po glavi stanovnika ima značajan pozitivan utjecaj na odljev doznaka u Bahreinu, Kuvajtu, Kataru i Saudijskoj Arabiji. U Bahreinu, Omanu i Saudijskoj Arabiji odljev doznaka ima značajan utjecaj na BDP po glavi stanovnika. Rezultati su neusklađeni modelom potrošnje kućanstva prema kojem odljev doznaka ima negativan utjecaj na BDP po glavi stanovnika.
23. Akçay, S., 2021.	Saudijska Arabija (1980.-2018.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka dugoročno ima asimetričnu reakciju na cijenu nafte. Rast cijena nafte povećava odljev doznaka dok pad nema značajnijih efekata.
24. Alharbi, F. M., 2022.	Saudijska Arabija (1990.-2020.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka dugoročno ima pozitivan učinak na ne-naftni ekonomski rast budući da ukazuje na stranu radnu snagu koja je pokretač ekonomske ekspanzije.
25. Alsamara, M., Mrabet, Z., 2023.	Bahrein, Kuvajt, Oman, Katar, Saudijska Arabija, Ujedinjeni Arapski Emirati (2000.-2019.)	Ekonometrijska analiza	Odljev doznaka ima negativan učinak na ne-naftne sektore. Povećanje odljeva ima negativniji utjecaj nego njihovo smanjivanje. Potrebno je donijeti mjere kojima bi se potakla veća potrošnja i investicije unutar zemlje čime bi se ublažile posljedice odljeva doznaka.

Izvor: obrada autorice

Iz navedenog pregleda istraživanja, moguće je razlučiti nekoliko pozitivnih i negativnih utjecaja koje odljev doznaka ima na gospodarstvo, a koji su sažeto prikazani u slici 1.

Slika 2. Usporedba pozitivnih i negativnih utjecaja koje odljev doznaka ima na gospodarstvo

Izvor: obrada autorice

Iako je većina autora zaključila da odljev doznaka negativno utječe na BDP i gospodarski rast, smatra se da je opseg utjecaja beznačajan. Također, smatra se da negativno utječe na vladinu potrošnju, ponudu novca te da predstavlja pritisak na tečaj, investicije i monetarnu politiku. Međutim, teško je odvojiti odljev doznaka od produktivnosti, odnosno proizvedenih dobara i usluga kojima su one stečene te posljedičnog pozitivnog utjecaja na gospodarski rast u zemlji izvora doznaka. Radnici koji borave u zemlji troše dio zarade u zemlji kojoj borave što je također pozitivno. Nadalje, kod nekoliko radova je uočen deflacijski utjecaj odljeva doznaka i stabilizirajući utjecaj na poslovni ciklus. Kod jednog istraživanja je ukazano na postojanje praga iznosa odljeva doznaka nakon kojeg doznačeni novci imaju negativan utjecaj na gospodarstvo.

Također, iz izloženih zaključaka moguće je uočiti najznačajnije faktore koji utječu na odluku o slanju doznaka. Na odljev doznaka najviše utječe stanje u zemlji izvora doznaka. Doznake se povećavaju ako se povećaju faktori rizika ili volatilitnost u zemlji izvora doznaka.

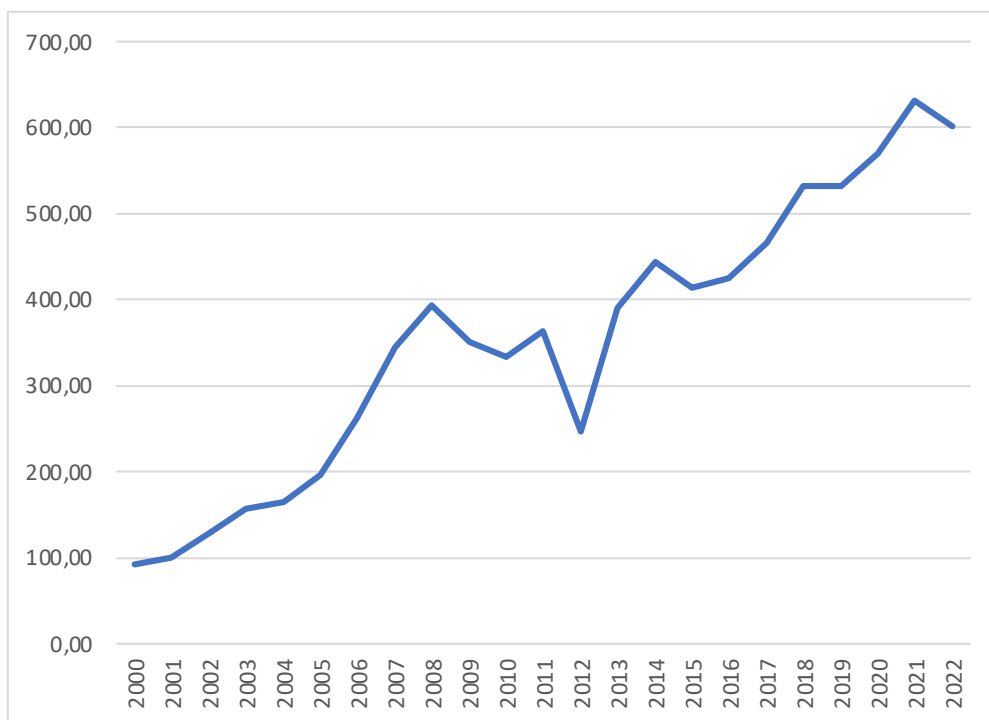
Ako se povećaju prihodi radnika ili BDP po glavi stanovnika, poveća se i iznos poslanih doznaka. Više doznaka šalju privremeni migranti i oni koji imaju djecu u drugoj državi pa veliki broj autora predlaže stvaranje strategija kojima bi se poticalo migrante da ostaju i više ulažu u državi boravka. Taj problem je najuočljiviji u slučaju nekih Zaljevskih zemalja gdje radnici nemaju mogućnost posjedovanja nekretnina, sticanja državljanstva ili bilo kakvog poticaja za ostajanjem.

4. Analiza odljeva doznaka iz Republike Hrvatske

Iako postojanje odljeva doznaka signalizira postojanje strane radne snage u državi, a time i veću produktivnost te gospodarski rast, doznake su ipak novac koji trajno napušta cirkulaciju novca unutar jedne države.

Republika Hrvatska 2013. godine postala je članica Europske unije, čime je olakšan dolazak potencijalnim migrantima iz drugih članica EU te se podigao njen ugled na globalnoj razini čime je postala privlačnija migrantima iz drugih zemalja. Kao zemlja ovisna o prihodima pribavljenima kroz razne aktivnosti u sklopu turizma, Hrvatska je razvila simptome slične nizozemskoj bolesti, koje Holzner (2010.) naziva plažna bolest ili „*the beach disease*“, iako trenutno nije vjerojatno da će rezultirati značajnim utjecajem na smanjenje rezultata ostalih sektora (Orsini, Pletikosa, 2019.). Za razliku od nizozemske bolesti, prirodni resurs koji izaziva bolest u ovom slučaju nije nafta ili plin, već prirodni resurs koji potiče razvoj turizma. Kako je za taj razvoj potrebno povećanje radne snage u poslovima povezanim s turističkom aktivnošću, popratno se je razvila potreba za povećanjem radne snage u povezanim sektorima, a time nakon iscrpljenja radne snage na nacionalnom tržištu, i velika ovisnost o stranoj radnoj snazi za vrijeme i izvan turističke sezone.

Povećanje strane radne snage utječe na kretanje tokova doznaka. Na grafikonu 4 vidljiv je odljev doznaka iz Hrvatske od 2000. do 2022. godine.

Grafikon 4: Odljev doznaka iz Republike Hrvatske, u milijunima USD

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023.

Odljev doznaka iz Republike Hrvatske se je kroz posljednjih dvadeset godina značajno povećao. Značajniji pad odljeva doznaka primjećuje se kroz 2011. i 2012. godinu, vjerojatno kao kasni odgovor na globalnu financijsku krizu. Nagli rast nakon 2020. godine može se pripisati ukidanju kvota za uvoza stranih radnika te povećanog zapošljavanja stranih radnika tijekom oporavka gospodarstva od krize izazvane virusom Covid-19. Naime, od početka 2021. godine ukidaju se kvote za uvoz radnika te se umjesto njih provodi test tržišta rada, dakle provjera ako na Hrvatskom tržištu postoje odgovarajući kandidati za popunjavanje pozicije. Međutim, test se provodi samo za zanimanja koja nisu deficitarna (Hrvatski zavod za zapošljavanje). U slučaju Hrvatske, test se za područje cijele države ne provodi za veći broj zanimanja srednje stručne spreme u građevinarstvu, za poslove popravka automobila, za vozače teretnih vozila te kuhare, slastičare i mesare. Od zanimanja više stručne spreme deficitarni su jedino programeri, dizajneri korisničkog sučelja i sistemski administratori. Također, županijama uz more potrebno je više radnika u ugostiteljstvu (Hrvatski zavod za zapošljavanje). Kao što je vidljivo u tablici 7., najviše radnih dozvola izdano je upravo za djelatnosti s velikim brojem deficitarnih zanimanja.

Tablica 7. Broj izdanih radnih dozvola po djelatnosti

Djelatnost	Broj izdanih radnih dozvola
Graditeljstvo	68.912
Ugostiteljstvo i turizam	45.868
Industrija	24.034
Promet i veze	11.497
Trgovina	5.126
Top 5 djelatnosti	155.437
Ukupan broj izdanih dozvola	172.499

Izvor: obrada autorice prema statistici izdanih dozvola za boravak i rad za 2023. godinu

Hrvatska, prema podacima KNOMAD-a, najviše doznaka šalje u Bosnu i Hercegovinu. Hrvatska ima uspostavljene doznačne koridore s svim zemljama EU osim Malte, 11 europskih država koje nisu članice EU, 13 azijskih zemalja, 7 afričkih zemalja (od kojih su većina zemlje sjeverne Afrike), 7 zemalja srednje i južne Amerike te SAD-om, Kanadom, Australijom i Novim Zelandom. Iako je broj zemalja EU kojima Hrvatska šalje doznake (25) veći od broja europskih zemalja koje nisu članice EU, a primaju doznake od Hrvatske (11), zemlje koje nisu članice EU primaju veći ukupan iznos doznaka (352,24 milijuna američkih dolara poslano članicama EU naspram 809,36 milijuna američkih dolara poslano europskim državama koje nisu članice).

U tablici 8. prikazano je 10 najznačajnijih primatelja doznaka.

Tablica 8: 10 najznačajnijih primatelja doznaka iz Republike Hrvatske

Odredište doznaka	Iznos poslanih doznaka u 2022., u milijunima USD
Bosna i Hercegovina	518,86
Srbija	232,99
Njemačka	171,40
Slovenija	83,98
Crna Gora	32,61
Austrija	30,12
Francuska	24,13
Švicarska	12,32
Belgija	9,53
Italija	9,21

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank Bilateral Remittance Matrix 2021, December 2022.

Najviše doznaka primaju dvije države s kojima Hrvatska graniči, a koje nisu članice Europske unije – Bosna i Hercegovina i Srbija. Među 10 najznačajnijih primatelja se nalazi samo još jedna država koja nije članica EU, Crna Gora, ali s kojom također graničimo te je bila u sastavu Jugoslavije.

Podatci iz prethodne tablice nisu sukladni podacima o broju izdanih radnih dozvola prema državljanstvu iz tablice 9., osim u slučaju Bosne i Hercegovine i Srbije.

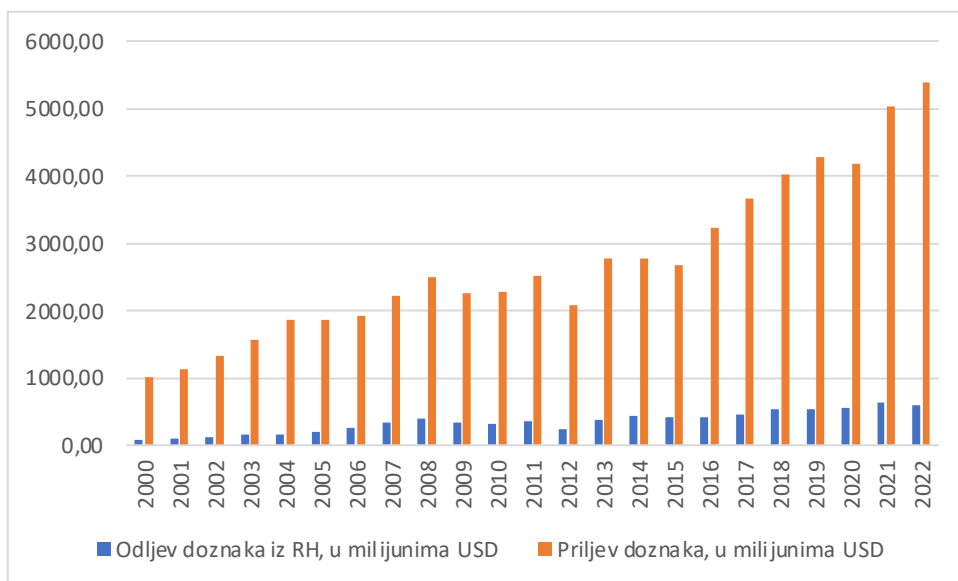
Tablica 9: Broj izdanih radnih dozvola prema državljanstvu

Državljanstvo	Broj izdanih radnih dozvola
Bosna i Hercegovina	38.236
Srbija	24.028
Nepal	23.493
Indija	15.627
Sjeverna Makedonija	13.412
Filipini	10.999
Kosovo	9.922
Bangladeš	8.749
Turska	5.067
Albanija	4.244
Ukupno top 10 državljanstava	153.777
Ukupni broj izdanih radnih dozvola	172.499

Izvor: obrada autorice prema statistici izdanih dozvola za boravak i rad za 2023. godinu

Broj izdanih dozvola državljanima Azijskih zemalja se povećava, no iznos poslanih doznaka u te zemlje je i dalje relativno malen. Bitno je napomenuti da su u broju izdanih radnih dozvola uključena nova zapošljavanja, produljenja te dozvole za sezonski rad.

Prilikom usporedbe priljeva i odljeva doznaka, vidljive u grafikonu 5, moguće je uočiti da je u slučaju Hrvatske odljev doznaka gotovo neznačajan u usporedbi s priljevom doznaka.

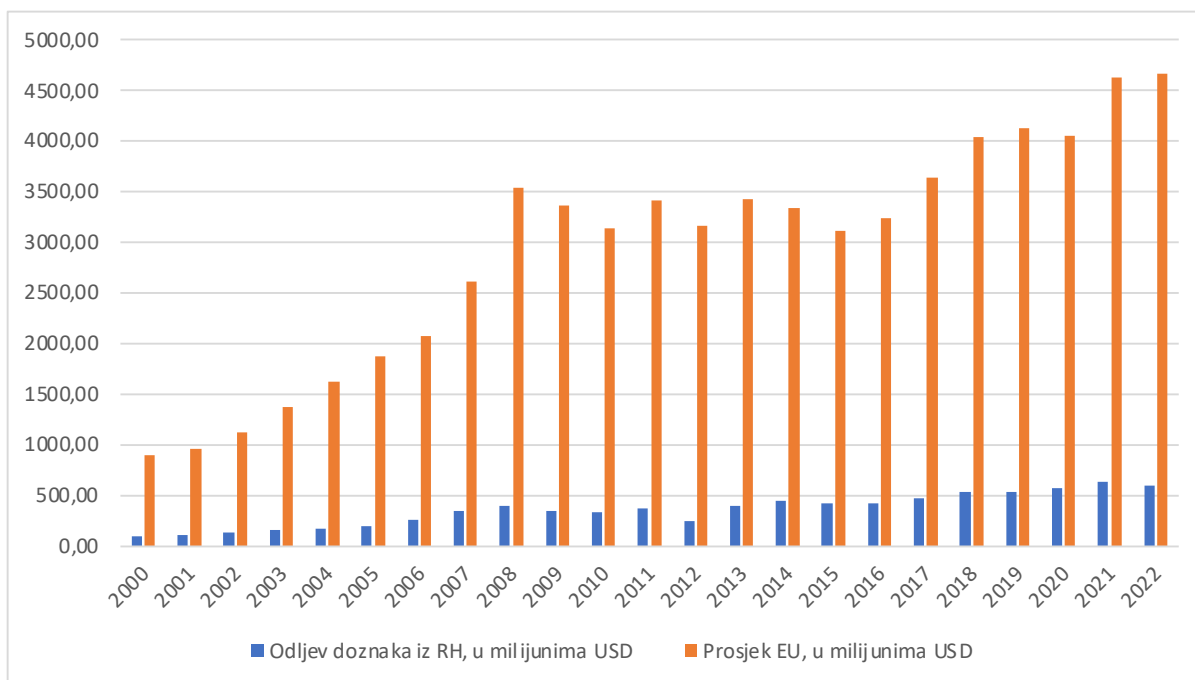

Grafikon 5: Usporedba priljeva i odljeva doznaka za Republiku Hrvatsku

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023. i World Bank-KNOMAD, December 2023

Hrvatska je dakle u povoljnom položaju gdje istovremeno može prikupiti pozitivne strane na koje ukazuje odljev doznaka u obliku povećane produktivnosti i gospodarskog rasta, dok je odljev u isto vrijeme pokriven novcem koji hrvatski državljani šalju iz inozemstva. Iako određena količina novca trajno napušta cirkulaciju novca u državi, značajno veća količina pristiže u cirkulaciju bez ikakvog troška.

Nadalje, u usporedbi s prosjekom poslanih doznaka država članica EU, prikazanim u grafikonu 6, moguće je uočiti da je odljev doznaka iz Hrvatske značajno manji.

Grafikon 6: Usporedba odljeva doznaka iz Republike Hrvatske s prosjekom odljeva doznaka iz zemalja Europske unije

Izvor: obrada autorice prema KNOMAD/World Bank, 2023.

Iako manji u iznosu, vidljivo je da odljev doznaka iz Republike Hrvatske prati isti trend kretanja kao i odljev doznaka iz EU.

4.1. Potrebne političke mjere usmjerene maksimiziranju koristi od doznaka

Iako je Hrvatskoj za popunjavanje radnih mjesta i podupiranje daljnjeg rasta gospodarstva potrebno uvoziti radnu snagu, moguće je uočiti nekoliko problema postojećeg modela. Iako odljev doznaka signalizira postojanje strane radne snage u zemlji, upitan je broj stranih radnika kojima je Hrvatska ciljna destinacija – dakle tip stranog radnika koji donosi najviše benefita državi iz koje se doznake odlijevaju. Nadalje, od prestanka korištenja kvotnog sustava uvoza stranih radnika, broj agencija za privremeni rad se naglo povećava, a prakse takvih agencija nisu u potpunosti transparentne, te se dovodi u pitanje uvjeti pod kojima prijeko potrebna strana radna snaga radi i stanuje (Galić 2024.).

U slučaju Hrvatske potrebno je najprije definirati trenutnu situaciju kroz sljedeće stavke:

- analiza nacionalnog tržišta rada te pripadajuće projekcije (broj stanovnika koji će prijeći u mirovinu, broj stanovnika koji će se priključiti radno aktivnom stanovništvu i njihova obrazovna struktura),
- struktura obrazovanja dolaznih migranata u usporedbi sa strukturom obrazovanja Hrvatskih emigranata,
- detaljna analiza uvjeta rada i zadovoljstva stranih radnika,
- broj migranata koji se u Hrvatskoj kratko zadržava, i
- maksimalna količina odljeva doznaka.

Potrebna je izrada strategije komplementarne postojećoj demografskoj strategiji koja nastoji smanjiti broj emigranata i potaknuti demografsku obnovu stanovništva. Kroz novu, komplementarnu strategiju potrebno je najprije definirati radna mjesta za koje će biti potrebno okrenuti se prema stranim radnicima, a za koje je moguće educirati lokalno stanovništvo, bilo mlado stanovništvo koje je još u sistemu obrazovanja ili kroz prekvalifikacije starijeg stanovništva. Budući da su strani radnici Hrvatskoj potrebni, potrebno je održati ugled Republike Hrvatske kao perspektivne destinacije za rad i život, te nakon analize uvjeta rada i zadovoljstva, prilagoditi sustav kako bi se postiglo maksimalno zadovoljstvo radnika. Također, potrebno je saznati motivaciju iza odlaska u druge zemlje, odnosno razloga zbog kojega Hrvatska nije odabrana kao krajnja destinacija, te izraditi strategiju provedbom koje bi se čim veći broj radnika zadržao u Republici Hrvatskoj.

4.1. Perspektiva Hrvatske kao zemlje privlačne inozemnim radnicima

Iako je Hrvatska već dugi niz godina na popisu visokorazvijenih država, tek nedavno se to počinje očitavati u rastućem broju dolaznih migranata iz država koje nisu bile u sastavu Jugoslavije. Zbog većih potreba za radnom snagom prilikom oporavka od gospodarske krize izazvane Covidom-19, taj prijelaz se događa poprilično naglo, i previđen je proces prilagodbe koji će on zahtijevati od strane lokalnog stanovništva. Hrvatska je po strukturi stanovništva izrazito homogena zemlja, te je trenutno u procesu izrazito nagle preobrazbe u multikulturalnu zemlju. Iako će određeni dio stanovništva ostati zatvoren prema ovim promjenama, potrebno je provesti potrebne edukacije kako inozemnih radnika tako i lokalnog stanovništva kako bi se spriječili mogući konflikti, te ustrajati na promicanju međusobnog prihvaćanja.

Dolaznim migrantima kompleksnost hrvatskog jezika može predstavljati prepreku prilikom odrađivanja posla te povezivanja s lokalnom zajednicom. Međutim, u većini sredina provode se tečajevi jezika namijenjeni dolaznim inozemnim radnicima u svrhu olakšavanja njihove integracije.

Hrvatska će se prihvaćanjem ovog fenomena razviti u multikulturalnu zemlju te će prihvaćanjem drugih kultura obogatiti vlastitu.

Zaključak

U ovom završnom radu analizirani su tokovi doznaka na globalnoj razini te na razini EU. Nadalje, dan je pregled relevantne literature te je analiziran odljev doznaka iz Republike Hrvatske.

Odljev doznaka se na globalnoj razini povećava, ali rast usporava te je razlika između evidentiranih poslanih i primljenih doznaka sve veća. Najviše doznaka poslano je iz Francuske, dok je država koja prima najviše doznaka Meksiko. Odljev doznaka ima uglavnom pozitivan učinak na zemlje iz kojih se doznake odlijevaju, jer radnici koji ih šalju borave u državi te sukladno tome troše dio zarade na svoje životne potrebe u državi boravka, te predstavlja proizvedena dobra i usluge i njihov pozitivan utjecaj na gospodarski rast. Odljev doznaka najjače reagira na gospodarsko stanje u državi iz koje se doznake šalju.

Odljev doznaka će se nastaviti zbog značajnog pozitivnog utjecaja koji ima na zemlje primateljke, a koji je moguće uočiti prvenstveno kroz smanjenje financijskog tereta obitelji koja prima doznake, smanjenje siromaštva, povećanje mogućnosti za investiranje i pozitivnog utjecaja na zdravlje djece u siromašnim obiteljima koje primaju doznake. Također, pozitivan utjecaj imat će koraci prema smanjenju cijena slanja doznaka.

U slučaju Hrvatske, kroz posljednja dva desetljeća uočen je rast odljeva doznaka. Dolazak u Hrvatsku u svrhu rada olakšan je pristupom Europskoj uniji 2013. godine, te je izdavanje radne dozvole olakšano ukidanjem kvota za uvoz stranih radnika krajem 2020. godine, odnosno prelaskom na sustav s testom tržišta rada.

Inicijalna hipoteza se je kroz pregled već postojećih istraživanja pokazala djelomično neprihvatljivom jer je odljev doznaka uglavnom koristan za gospodarstvo iz kojeg se doznake odijevaju, a opseg negativnih utjecaja je beznačajan, pogotovo u dugom roku. Hipotezu je u slučaju Hrvatske pak moguće prihvatiti, odljev doznaka se povećava, ali je ukupni iznos odljeva malen u usporedbi s priljevom doznaka.

Potrebna su daljnja istraživanja kojim bi se utvrdio točan učinak odljeva doznaka na gospodarstvo Republike Hrvatske te kako bi se utvrdila potencijalna gornja granica odljeva doznaka za koju bi daljnji odljev doznaka bio štetan. Nadalje, iako je Hrvatska trenutno u povoljnoj poziciji gdje je priljev doznaka značajno veći od odljeva doznaka, potrebno je stranim radnicima pružiti priliku za investiranje u život u Hrvatskoj te dugoročno ciljati na smanjivanje odljeva doznaka kroz razvitak strategije kojom bi se strane radnike potaklo da Hrvatsku odaberu kao krajnju destinaciju za rad i život. Također, potrebno je računati na

potencijalno smanjenje priljeva doznaka kako potomci hrvatskih migranata u inozemstvu gube veze s Hrvatskom, a time i motivaciju za slanjem doznaka. Na kraju, potrebno je detaljno analizirati obrazovni sustav, provesti odgovarajuće reforme i poticati mlade ljude da se obrazuju za deficitarna zanimanja za koja trenutno uvozimo stranu radnu snagu čime bi se uz smanjenje odljeva doznaka mladim ljudima omogućio dostojanstven život i pružio im se poticaj za ostajanjem u Republici Hrvatskoj.

Reference

1. Abdel-Rahman, A. M. 2006. The Determinants of Foreign Worker Remittances in the Kingdom of Saudi Arabia. *Journal of King Saud University* 18 (2): 93 – 121, dostupno na https://cba.ksu.edu.sa/sites/cba.ksu.edu.sa/files/imce_images/lbth_lthlh_mn_mjld_18dd2.pdf (pristupljeno 29.05.2024.)
2. Abdih, Y., Dagher, J., Chami, R., Montiel, P. 2008. Remittances and institutions: are remittances a curse? IMF working paper 08/29. Dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1094211 (pristupljeno 06.09.2024.)
3. Acosta, P., Lopez, P. 2007. The Impact of Remittances on Poverty and Human Capital: Evidence from Latin American Household Surveys. World Bank Policy Research Working Paper 4247. Dostupno na https://www.researchgate.net/publication/23550245_The_Impact_of_Remittances_on_Poverty_and_Human_Capital_Evidence_From_Latin_American_Household_Surveys (pristupljeno (06.09.2024.)
4. Akçay, S. 2021. Are Oil Prices and Remittance Outflows Asymmetric? Evidence From Saudi Arabia. *Energy RESEARCH LETTERS* 2 (1), dostupno na <https://erl.scholasticahq.com/article/18948-are-oil-prices-and-remittance-outflows-asymmetric-evidence-from-saudi-arabia> (pristupljeno 29.05.2024.)
5. Al Akayleh, F. 2016. Do Foreign Workers' Positive Contributions to GDP Outweigh the Negative Effect of Their Outward Remittances on GDP? A Case Study of Saudi Arabia. *Advances in Economics and Business* 4 (12): 657 – 666, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/313883145_Do_Foreign_Workers'_Positive_Contributions_to_GDP_Outweigh_the_Negative_Effect_of_Their_Outward_Remittances_on_GDP_A_Case_Study_of_Saudi_Arabia (pristupljeno 29.05.2024.)
6. Al-Abri, A. S., Genc, I. H., Naufal, G. 2018. The Impact of Government Spending on GDP in a Remitting Country. IZA Discussion Paper 11676. Dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3217494 (pristupljeno 29.05.2024)
7. Alharbi, M. F. 2022. How Do the Remittance Outflows React to Economic Development in Saudi Arabia? Evidence from NARDL. *Economies* 10 (5): 105, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/360267650_How_Do_the_Remittance_Outflow

- [s_React_to_Economic_Development_in_Saudi_Arabia_Evidence_from_NARDL](#)
(pristupljeno 29.05.2024.)
8. Alkhatlan, K. A. 2013. The nexus between remittance outflows and growth: A study of Saudi Arabia. *Economic Modelling* 33: 695 – 700, dostupno na <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999313002022?via%3Dihub>
 9. Alsamara, M., Mrabet, Z. 2023. Investigating the impact of remittance outflows and il price on econometric growth in Gulf Cooperation Council countries. *Resources Policy* 82. Dostupno na <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0301420723002684> (pristupljeno 29.05.2024.)
 10. Anderoni, J. 1989. Giving with Impure Altruism: Applications to Charity and Ricardian Equivalence. *Journal of Political Economy* 97 (6): 1447-1458, <https://www.jstor.org/stable/1833247> (pristupljeno 05.09.2024.)
 11. Azizi, S. 2018. The impact of workers' remittances on human capital and labour supply in developing countries. *Economic modelling* 75: 377-396. Dostupno na <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0264999318302542> (pristupljeno 06.09.2024.)
 12. Baas, T. Melzer, S. M. 2012. The Macroeconomic Impact of Remittances: A sending country perspective. Norface Migration Discussion Paper 2012-21, dostupno na https://norface-migration.org/publ_uploads/NDP_21_12.pdf (pristupljeno 29.05.2024.)
 13. Basu, B., Bang, J. T. 2014. Internationa Remittance Payments and the Global Economy (2 - 3) . New York: Routledge, dostupno na https://www.google.hr/books/edition/International_Remittance_Payments_and_th/MIo9BAAAQBAJ?hl=hr&gbpv=0&kptab=overview (pristupljeno 29.05.2024.)
 14. Becker, G. 1974. A Theory of Social Interactions. *Journal of Political Economy* 82 (6): 1063-1093, dostupno na <https://www.jstor.org/stable/1830662> (pristupljeno 05.09.2024.)
 15. Bobeva, D. 2018. Migrant Remittances and Macroeconomic Development in the Source Countries. Dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3101322 (pristupljeno 29.05.2024.)
 16. Cooray, A.V., Mallick, D. 2013. International business cycles and remittance flows. *The BE Journal of Macroeconomics* 13 (1), 515 – 547, dostupno na <https://ro.uow.edu.au/cgi/viewcontent.cgi?article=1227&context=buspapers> (pristupljeno 29.05.2024.)
 17. Edrees, A. 2016. The Impact of Foreign Workers, Outflow Remittances on Economic Growth in Selected GCC Countries: ARDL Approach. *Arabian Journal of Business and*

- Management Review* 6 (5): 1 – 4, dostupno na <https://www.hilarispublisher.com/open-access/the-impact-of-foreign-workers-outflow-remittances-on-economic-growth-inselected-gcc-countries-ardl-approach-2223-5833-1000250.pdf> (pristupljeno 29.05.2024.)
18. Europski Parlament. 2024. „Zašto ljudi migriraju?“ Dostupno na <https://www.europarl.europa.eu/topics/hr/article/20200624STO81906/zasto-ljudi-migriraju> (pristupljeno 10.09.2024.)
19. Galić, G. 2024. „Što se sve mijenja u Zakonu o strancima?“ *Faktograf.hr*. Dostupno na <https://faktograf.hr/2024/03/01/sto-se-sve-mijenja-u-zakonu-o-strancima/> (pristupljeno 24.08.2024.)
20. Haddad, H. B., Choukir, J. 2017. Short- and long-run effects of remittance outflow shocks on the Saudi Arabian economy. *International Journal of Economics and Business Research* 14 (2): 194 – 213, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/319982875_Short-_and_long-run_effects_of_remittance_outflow_shocks_on_the_Saudi_Arabian_economy (pristupljeno 29.05.2024.)
21. Holzner, M. 2010. Tourism and Economic Development: the Beach Disease? Wiiw Working paper No. 66. The Vienna Institute for International Economic Studies, Vienna. Dostupno na <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/203931/1/wiiw-wp-066.pdf> (pristupljeno 06.09.2024.)
22. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Dozvole za boravak i rad za državljane trećih zemalja i test tržišta rada. Dostupno na <https://www.hzz.hr/usluge/radne-dozvole-za-zaposljavanje-stranaca-i-test-trzista-rada/> (pristupljeno 24.08.2024.)
23. Hrvatski zavod za zapošljavanje. Zakon o strancima - Članak 101. Iznimka od provedbe testa tržišta rada. Dostupno na https://www.hzz.hr/app/uploads/2023/03/Lista-zanimanja-izuzetak-od-provedbe-testa-trzista-rada_2023.pdf (pristupljeno 24.08.2024.)
24. IMF. 2017. *Back to Basics: Economic concepts explained*: 76 – 77. IMF, dostupno na <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/pdf/ratha-remittances.pdf> (pristupljeno 29.05.2024.)
25. Khan, K. et al. 2021. Does Remittance Outflow Stimulate or Retard Economic Growth? Dostupno na https://www.researchgate.net/publication/352659049_Does_Remittance_Outflow_Stimulate_or_Retard_Economic_Growth (pristupljeno 29.05.2024.)

26. KNOMAD. RemitStat. Dostupno na <https://www.knomad.org/remittance-data-working-groups> (pristupljeno 29.05.2024.)
27. KNOMAD/World Bank. 2022. Bilateral Remittance Matrix. Dostupno na <https://www.knomad.org/data/remittances> (pristupljeno 29.05.2024.)
28. KNOMAD/World Bank. 2023. Outward Remittances. Dostupno na <https://www.knomad.org/data/remittances> (pristupljeno 29.05.2024.)
29. Konan, Y. S., N'Zue, F. 2020. Should countries' restrict remittances outflow? Evidence from Côte d'Ivoire. *Migration and Development* 11 (1): 1- 19, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/340472734_Should_countries'_restrict_remittances_outflow_Evidence_from_Cote_d'Ivoire (pristupljeno 29.05.2024.)
30. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2024. Altruizam. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/altruizam> (pristupljeno 05.09.2024.)
31. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2024. Doznaka. Dostupno na <https://enciklopedija.hr/clanak/doznaka> (pristupljeno 29.05.2024.)
32. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. 2024. Migracija. Dostupno na <https://www.enciklopedija.hr/clanak/migracija> (pristupljeno 10.09.2024.)
33. Lucas, R., Stark, O. 1985. Motivations to remit: Evidence form Botswana. *Journal of Political Economy* 93 (5): 901 - 918, dostupno na <https://www.jstor.org/stable/1833062?seq=1> (pristupljeno 05.09.2024.)
34. Ministarstvo unutarnjih poslova. Statistike izdanih dozvola za boravak i rad za 2023. godinu. Dostupno na <https://mup.gov.hr/UserDocsImages/statistika/2024/1/statistike%202023%20boravak%20i%20rad.pdf> (pristupljeno 24.08.2024.)
35. Naidu, S., Pandaram, A., Chand, A. N. 2017. A Johansen Cointegration Test for the Relationship between Remittances and Economic Growth of Japan. *Modern Applied Science* 11 (10): 137 – 151, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/320133555_A_Johansen_Cointegration_Test_f_or_the_Relationship_between_Remittances_and_Economic_Growth_of_Japan (pristupljeno 29.05.2024.)
36. Naufal, G., Genc, I. 2018. Impact of Remittance Outflows on Sending Economies: The Case of the Russian Federation. *Asia-Pacific Population Journal* 32 (2): 61 – 85, dostupno na <https://www.un-ilibrary.org/content/journals/15644278/32/2/2> (pristupljeno 29.05.2024.)

37. Naufal, G., Termos, A. 2009. The Responisiveness of Remittances to the Oil Price: The Case of the GCC. IZA DP 4277, dostupno na <https://d-nb.info/996098674/34> (pristupljeno 29.05.2024.)
38. Orsini, K., Pletikosa, M. 2019. Croatia's Tourism Industry – Part 2: Curse or Blessing? Economic Brief 047. Dostupno na https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2019-07/eb047_en.pdf (pristupljeno 06.09.2024.)
39. Rahmouni, O., Debbiche, I. 2017. The effects of remittances outflows on economic growth in Saudi Arabia: Empirical evidence. *Journal of Economics and International Finance* 9 (5): 36 – 43, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/317280448_The_effects_of_remittances_outflows_on_economic_growth_in_Saudi_Arabia_Empirical_evidence (pristupljeno 29.05.2024.)
40. Rapoport, H., Docquier, F. 2005. The Economics of Migrants' Remittances. IZA Discussion Paper 1531. Dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=690144 (pristupljeno 05.09.2024.)
41. Razali, R., Arokiadasan, C. G., Mahmud, R. 2016. The Effect of Remittance Outflow towards Economic Growth in Malaysia. *Scholars Journal of Economics, Business and Management* 3 (4): 217 - 229, dostupno na <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/374963.pdf> (pristupljeno 29.05.2024.)
42. Razgallah, B. 2008. The macroeconomics of worker's remittances in GCC countries. Dostupno na <https://erf.org.eg/app/uploads/2016/04/410.pdf> (pristupljeno 29.05.2024)
43. Salameh, H. 2019. Is Outflow of Workers' Remittances Affecting the Kingdom of Saudi Arabia's Economy in the Long Run? *Journal of Economic & Management Perspectives* 14 (2): 5 – 13, dostupno na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3574156 (pristupljeno 29.05.2024.)
44. Shera, A., Meyer, D. 2013. Remittances and their impact on economic growth. *Periodica Polytechnica Social and Management Sciences* 21 (1): 3 - 19. Dostupno na <https://pp.bme.hu/so/article/view/2152/1286> (pristupljeno 06.09.2024.)
45. Šimková, M., Langhamrová, J. 2015. Remittances and their Impact on the Czech Economy. *Prague Economic Papers* 24 (5): 1 – 19, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/283635947_Remittances_and_their_Impact_on_the_Czech_Economy (pristupljeno 29.05.2024.)

46. Taghavi, M. 2012. The Impact of Workers' Remittances on Macro Indicators: The case of the Gulf Cooperation Council. *Topics in Middle Eastern and North African Economies* 14: 49 – 73, dostupno na <https://ecommons.luc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1151&context=meea> (pristupljeno 29.05.2024.)
47. Termos, A., Genc, I., Naufal, G. 2015. A Tacit Monetary Policy of the Gulf Countries: Is There a Remittances Channel? IZA Discussion Paper 8810. Dostupno na <https://docs.iza.org/dp8810.pdf> (pristupljeno 29.05.2024.)
48. The World Bank. 2024. Remittance Prices Worldwide. Dostupno na <https://remittanceprices.worldbank.org> (pristupljeno 29.05.2024.)
49. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Population Division. International Migrant Stock 2020. Dostupno na <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock> (pristupljeno 29.05. 2024.)
50. United Nations. International Day Of Family Remittances. Dostupno na <https://www.un.org/en/observances/remittances-day> (pristupljeno 29.05.2024.)
51. Vargas-Silva, C., Huang, P. 2006. Macroeconomic Determinants of Workers' Remittances: Host Versus Home Country's Economic Conditions. *Journal of International Trade and Economic Development* 15 (1): 81 – 99, dostupno na https://www.researchgate.net/publication/24084944_Macroeconomic_Determinants_of_Workers'_Remittances_Host_Versus_Home_Country's_Economic_Conditions (pristupljeno 29.05.2024.)
52. World Bank – KNOMAD 2023. Remittance inflows. Dostupno na <https://www.knomad.org/data/remittances> (pristupljeno 29.05.2024.)
53. World Bank. 2023. *Leveraging Diaspora Finances for Private Capital Mobilization: Migration and Development Brief 39*. Washington, DC: World Bank. Dostupno na https://www.knomad.org/sites/default/files/publication-doc/migration_development_brief_39.pdf#page=10 (pristupljeno (29.05.2024.)

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Usporedba rasta broja migranata i odljeva doznaka.....	4
Tablica 2. Najveći pošiljatelji doznaka i najznačajniji doznačni koridori.....	10
Tablica 3. Najveći primatelji doznaka i najznačajniji doznačni koridori.....	11
Tablica 4. Najznačajniji doznačni koridori iz EU.....	13
Tablica 5. Usporedba prosječnog priljeva i odljeva te broja migranata doznaka članica EU i članica G-20 bez članica EU.....	14
Tablica 6. Pregled postojeće literature.....	16
Tablica 7. Broj izdanih radnih dozvola po djelatnosti	30
Tablica 8. 10 najznačajnijih primatelja doznaka iz Republike Hrvatske.....	30
Tablica 9. Broj izdanih radnih dozvola prema državljanstvu.....	31

Grafikoni

Grafikon 1. Ukupni priljev i odljev doznaka na globalnoj razini, u milijunima USD.....	8
Grafikon 2. Razlika ukupnog priljeva i odljeva doznaka na globalnoj razini, u milijunima USD.....	9
Grafikon 3. Ukupni priljev i odljev doznaka na razini Europske unije, u milijunima USD.....	13
Grafikon 4. Odljev doznaka iz Republike Hrvatske, u milijunima USD.....	29
Grafikon 5. Usporedba priljeva i odljeva doznake za Republiku Hrvatsku	32
Grafikon 6. Usporedba odljeva doznaka iz Republike Hrvatske s prosjekom odljeva doznaka iz zemalja Europske unije	33

Slike

Slika 1. Glavne migracijske rute na globalnoj razini.....	4
Slika 2. Usporedba pozitivnih i negativnih utjecaja koje odljev doznaka ima na gospodarstvo.....	26